

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

عربی (۲)

سال دوم دبیرستان

کلیه رشته ها (به استثنای رشته ادبیات و علوم انسانی)

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی

نام کتاب: عربی (۲) - ۲۲۴/۱

مؤلفان : حمیدرضا میرحاجی، عیسی متقی‌زاده و مهدی ستاریان

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وبسایت: www.chap.sch.ir

تصویرگران : محمدحسین تهرانی، مانا نبوی فرهنگد و رضا عباس‌زاده

عکاسان : نیکول فریدنی، صابر افراری، ابراهیم خادم‌بیات (سفیر) و محمد نوروزی

صفحه‌آرا : علی نجمی

طراح جلد : محمدحسین تهرانی

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران: تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

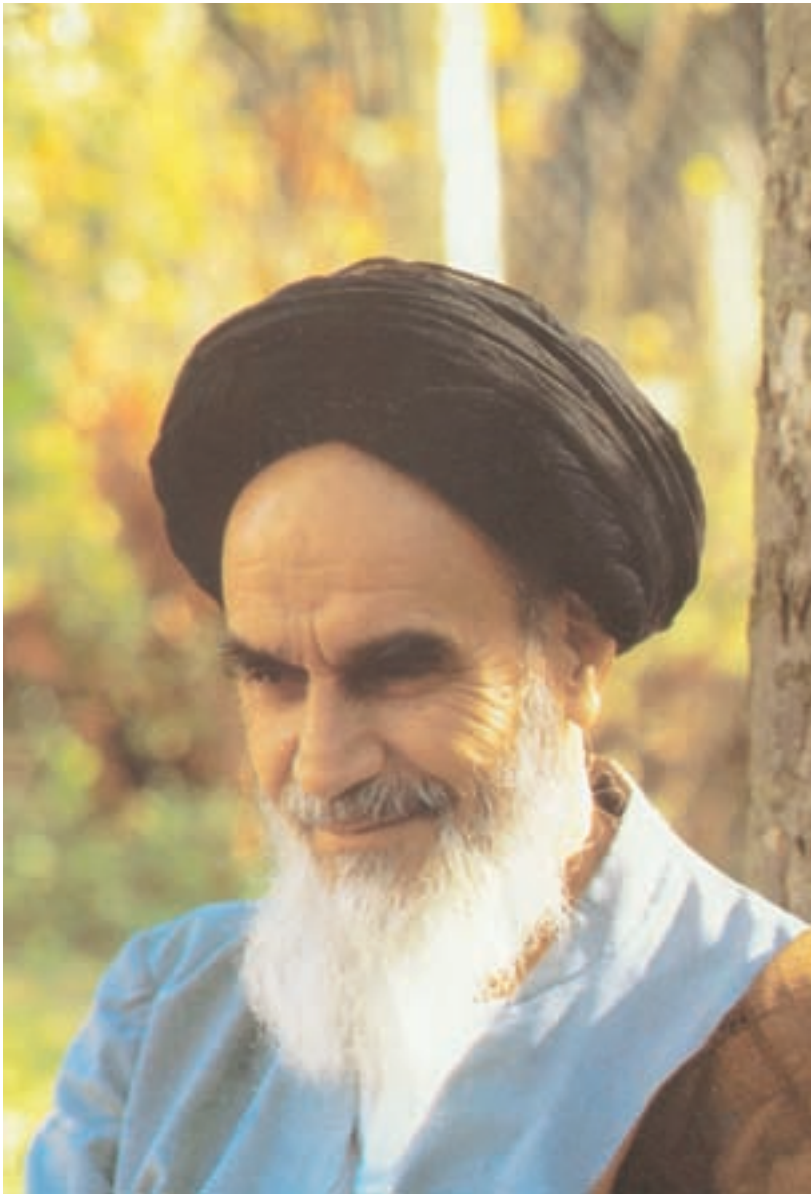
تلفن: ۴۴۹۸۵۱۶۱-۵، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی: ۳۷۵۱۵-۱۳۹

چاپخانه : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ دوازدهم ۱۳۹۱

حق چاپ محفوظ است.

شابک ۲-۱۰۰۹-۰۵-۹۶۴ ISBN 964-05-1009-2

نگوید که لغت عربی هم از ما نیست ؛ لغت عربی از ماست ؛
لغت عربی لغت اسلام است و اسلام از همه است.
امام خمینی

فِيزِيسِ الْكِتَابِ

أَلَدْرَسُ أَلْعُنْوَانُ أَلْقَوَاعِدُ أَلصَّفْحَةُ

أَلْقِسْمُ الْأَوَّلُ

إِلَهِي ...

أَلْقِسْمُ الثَّانِي

فِي خِدْمَةِ الْبُؤْسَاءِ

أَلْقِسْمُ الثَّلَاثِي

كِتَابُ الْحَيَاةِ

أَلْقِسْمُ الرَّابِعُ

جَمَالُ الْعِلْمِ

أَلْقِسْمُ الْخَامِسُ

أَلطَّبِيبُ وَالْقَمَرُ

أَلْقِسْمُ السَّادِسُ

حُقُوقُ النَّاسِ

أَلْقِسْمُ السَّابِعُ

عَلَى الظُّلْمِ نُورِي!

أَلْقِسْمُ الثَّامِنُ

أَشَابُ الْبَطْلِ

أَلْقِسْمُ التَّاسِعُ

لَيْسَ لِلنَّاسِ إِلَّا مَا سَعَى!

أَلْقِسْمُ الْعَاشِرُ

تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ!

أَلْقِسْمُ

١ أَلْمَعْرِفَةُ وَ التَّنْكَرَةُ ، أُنْوَاعُ الْمَعَارِفِ

١٢ عِلَامَاتُ الْأَعْرَابِ الْفُرْعِيَّةِ (١)
(الْمُنْتَى، الْجَمْعُ السَّالِمُ لِلْمَذْكَرِ، الْأَسْمَاءُ الْخَمْسَةُ)

٢٧ عِلَامَاتُ الْأَعْرَابِ الْفُرْعِيَّةِ (٢)
(الْجَمْعُ السَّالِمُ لِلْمَوْثُتِ - الْمُنْوَعُ مِنَ الصَّرْفِ)

٤٢

٥٣ الْأَعْرَابُ الْمَحَلِّيَّةُ، الْأَعْرَابُ التَّقْدِيرِيَّةُ

٦٨ الْإِضَافَةُ، الْوَصْفُ

٨٣ إِعْرَابُ الْفِعْلِ الْمُضَارِعِ ١ (رَفْعٌ، نَصْبٌ)

٩٤ إِعْرَابُ الْفِعْلِ الْمُضَارِعِ ٢ (جَزْمٌ)

١٠٩ أَلْمَبْنِيَّ لِلْمَعْلُومِ - أَلْمَبْنِيَّ لِلْمَجْهُولِ

١٢٣ أَلْأَفْعَالُ النَّاقِصَةُ

١٣٦ الْحُرُوفُ الْمَشْبَهَةُ بِالْفِعْلِ، «لَا» النَّاقِيَةُ لِلْجِنْسِ

مقدمه:

آموزش زبان قرآن اکنون در ایران وارد مرحله‌ی نوینی شده است. در این مرحله هر چند در آغاز راهیم و مشکلات و سختی‌های فراوان وجود دارد، اما شوق خدمت به زبان برگزیده‌ی خداوند و توفیقات حضرتش موجب شده که پس از سال‌ها رکود و رخوت حاکم بر آموزش این زبان، اکنون شاهد آن باشیم که به همت معلمان فاضل و مجرب، آموزش این زبان دچار تحوّل‌ی شگرف گردد و در این راه روش‌های سنتی جای خود را به روش‌های نوین و پرتحرک و پرنشاط بدهد. هرچند هنوز تا رسیدن به هدف‌های نهایی فاصله‌ی بسیار داریم اما نتیجه‌ی مقایسه‌ی کارهای انجام شده در چند ساله‌ی اخیر در مدارس ما با روند آموزش این درس در سال‌های پیشین، نوید بخش طلوعی فرخنده برای آموزش این زبان می‌باشد.

ویژگی‌های این کتاب

کتاب حاضر از سه بخش اساسی تشکیل شده است:

۱- متون

در همه‌ی متون ده‌گانه‌ای که برای کتاب انتخاب شده است، تلاش بر این بوده که با بهره‌گیری از کلمات قرآنی و متون اسلامی و استفاده از ساختارهای مناسب آموزشی، مطالبی فراهم شود که دانش‌آموز بتواند ضمن ترجمه‌ی آن‌ها، به توانایی‌های خود در زمینه‌ی فهم و ترجمه‌ی عبارت‌ها دست یابد. از آنجا که هدف از آموزش زبان عربی تقویت فهم و درک متون قرآنی و اسلامی است، در این کتاب، «متون» – همچون کتاب‌های گذشته – جایگاه خاصی دارد، لذا تأکید بر فهم عبارت‌ها و ترجمه‌ی آن‌ها از سوی دانش‌آموزان از اولویت‌های اصلی تهیه‌ی چنین متونی است!

۲- قواعد

در شیوه‌ی ارایه‌ی قواعد زبان، ضمن ادامه‌ی روش اکتشافی و بهره‌گیری از فکر و ذهن دانش‌آموزان در فرایند یادگیری، تلاش شده است با ایجاد سؤال در زمینه‌ی علت فراگیری قواعد مورد نظر و سپس درگیر کردن عملی دانش‌آموزان با قواعد هر درس، آنان را برای یادگیری درس مورد نظر آماده ساخت. در این راه در آغاز همه‌ی صفحات قواعد که با عنوان «منهاج» گردآوری شده، ابتدا از فلسفه‌ی آموختن آن درس سخن به میان آمده، سپس تمامی نکته‌های مورد نظر در ضمن یک متن داستانی همراه با ترجمه‌ی آن، فراهم شده است. دبیران ارجمند می‌توانند قسمت‌های «فوائد» و متن داستانی قواعد را در اندازه‌های بزرگ‌تر تهیه کنند و امر آموزش را بدین وسیله با ایجاد سؤال و درگیر کردن دانش‌آموز با نکته‌های مورد نظر آغاز کنند.

بدیهی است که هدف از آوردن ترجمه‌ی این متون آن است که دانش‌آموز به دور از صرف وقت برای ترجمه‌ی متن، با نگاهی سطحی بر عبارت‌های اصلی و ترجمه‌ی آن‌ها، سؤالات کلیدی در ذهنش نقش ببندد، و معلّم توانا با استفاده از این گنجینه‌ی سؤال، اهداف مورد نظر خود را پیاده کند.

شاید بتوان گفت که آموزش قواعد هر درس در همین مرحله می‌تواند پایان یابد، چه سؤالات ایجاد شده در ذهن دانش‌آموز و راهنمایی‌های مرحله‌ای و گام به گام معلّم، او را تا سرچشمه‌ی اصلی هدایت می‌کند و صفحات پس از آن در حقیقت توضیحاتی است برای مطالب صفحات قبلی!

این نکته را نیز باید در نظر داشت که سؤالات موجود پس از متن، لزوماً به معنای الزام دانش‌آموز به پاسخ دادن در همان مرحله نیست! بلکه این سؤالات تنها به منظور به فکر و داشتن مخاطب و ایجاد انگیزه برای او به منظور یادگیری موضوع درس است و در واقع، دانش‌آموز پس از آموختن تمامی نکته‌های درس، پاسخ تمام این سؤالات را به خودی خود می‌تواند بیابد.

در هر مرحله از آموزش قواعد، سعی شده با ارائه‌ی یک تمرین، از یادگیری دانش‌آموز اطمینان حاصل کنیم. نکته‌ی مهم در قسمت قواعد این است که بدانیم با توجه به هدف آموزش این درس، فقط به ذکر قواعدی اکتفا شده که ما را در فهم بهتر متون یاری کند. بدین جهت از معلّمان گرامی مؤکداً درخواست می‌شود از ذکر قواعدی که در کتاب نیامده و یا گسترش دادن دامنه‌ی قواعدی که آمده است، خودداری کنند و به جای آن کوشش کنند که مطالب مطرح شده به صورت کاربردی و تطبیقی در ذهن دانش‌آموز بهتر نقش ببندد و او را برای فهم عمیق تر مطالب و ترجمه‌ی عبارات و متون یاری کند.

۳- تمرینات

در شیوه‌ی ارائه‌ی تمرین‌ها سعی شده که این تمرینات ضمن محقق ساختن اهداف مورد نظر در هر درس، از تنوع و جذابیت نیز برخوردار باشند. در این کتاب پس از پایان هر متن، صفحه‌ای با عنوان «حول اللّصّ» داریم که دانش‌آموز را وادار می‌کند با دقت در متن خوانده شده، به سؤالات مورد نظر نیز پاسخ دهد.

در کنار این سه بخش اصلی، بخش‌های دیگری نیز در نظر گرفته شده که همگی با هدف تقویت قوه‌ی درک و فهم متون سازمانده‌ی شده است. این بخش‌ها عبارتند از:

۱- کارگاه ترجمه

همچون سال گذشته، در این کتاب نیز صفحه‌ای با عنوان «کارگاه ترجمه» آمده است که هدف از آن تقویت قوه‌ی درک و فهم متون و عبارات است. تأکید بر روی ترجمه‌ی صحیح، از اموری است که نباید نسبت به آن غفلت ورزید! خوشبختانه در چند سال اخیر امر ترجمه و تأکید بر فهم متون و عبارات می‌رود که به تدریج جایگاه شایسته‌ی خود را در مدارس بیابد و امید است که این مطلب مورد عنایت بیش‌تری واقع شود.

۲- ألصّور الجمالیة فی القرآن الکریم

یکی از مشکلات آموزش زبان عربی در ایران آن است که ما ایرانیان در طول صدها سال فقط از منظر قاعده به این زبان نگریسته‌ایم و این نگاه یک سویه موجب شده که امر آموزش از پیچیدگی و دشواری خاص برخوردار شود. زیبایی‌های لفظ و معانی و مفاهیم مستور در ظاهر عبارت‌ها، از نکته‌هایی است که می‌بایست توجه مخاطب را بدان جلب کرد و به تدریج آموزش این زبان را به این سمت و سو نیز جهت داد. بدین سبب صفحه‌ای با این عنوان تهیه شده است که به ذکر پاره‌ای از نکات زیبایی‌شناسی می‌پردازد و برای دانش‌آموز پنجره‌ی دیگری را برای روی آوردن به آموزش این زبان می‌گشاید.

۳- في ظلال الأدعية - في رحاب نهج البلاغة

در این قسمت سعی شده تا عملاً به دانش آموز نشان داده شود که مطالب آموخته شده و ساختارهای یاد گرفته شده چگونه می تواند او را در فهم معانی و مفاهیم والا و ارزشمند موجود در ادعیه و نهج البلاغه یاری کند. کلمات و عبارات زبان عربی فصیح، همگی از یک «اصل» منشعب شده اند و آن همان «لسان عربی مبین» و زبان قرآن کریم است!

۴- اِصْنَع و اَعْمَل

به منظور ادامه ی مسیر سال گذشته در جهت بهره گیری از ابزارهای کمک آموزشی در امر آموزش و تأکید بر اهمیت استفاده از این ابزار، در این کتاب نیز در دو درس به این مهم پرداخته شده است. این صفحه هرچند جزء اهداف و تکالیف اصلی دانش آموزان نیست، اما رونق بخشیدن به امر آموزش و ایجاد تحرک و نشاط و انگیزه در دانش آموزان، منوط به استفاده از ابزارهای نوین آموزشی در امر تعلیم و تربیت است!

۵- کارهای فوق برنامه

این قسمت نیز در کتاب سال اول مطرح شده بود و خوشبختانه در پاره ای از استان ها و مناطق آموزشی با استقبال بسیار خوبی از سوی دانش آموزان مواجه شد. ایجاد نمایشگاه ها، ماهنامه های دیواری، ساخت ابزارهای کمک آموزشی و ... سبب شده بود که درس عربی از منزلت ویژه ای برخوردار شود و پویایی و نشاط و تحرکی را در میان دانش آموزان ایجاد کند. این قسمت نیز هرچند جزء تکالیف کتاب به شمار نمی آید، اما بستر مناسبی است برای زنده کردن زبان قرآن و تحرک بخشیدن و ایجاد انگیزه برای یادگیری این زبان برگزیده!

چند نکته

۱- آموزش زبان قرآن در ایران با ویژگی های خاصی همراه است، به طوری که برنامه ریزان را مقید می کند که از چهارچوب معینی پیروی نموده و کمتر به الگوهای کشورهای دیگر در آموزش این زبان توجه کنند. از این رو، و نیز با توجه به این که هدف غایی از آموزش این زبان تقویت قوه ی درک و فهم متون و عبارات است، بسیاری از اوقات در تنازع میان عباراتی بلیغ و ادبی با عبارتی «آموزشی»، اما از جنبه ی ادبی و بلاغی پایین تر، عبارت دوم انتخاب می شود، تا از سویی متناسب با ساختارهای خواننده شده ی دانش آموز باشد و از سوی دیگر با زبان و ادبیات فارسی نیز نزدیکی بیشتری داشته باشد!

۲- در زمینه ی ترجمه، همانطور که بارها اشاره شده، کار اصلی باید بر عهده ی دانش آموز باشد و معلم فقط می بایست نقش راهنمایی و ارشاد را ایفا کند.

۳- در زمینه ی قواعد، تلاش شود که از روش اکتشافی بهره گرفته شود. با ایجاد سؤال و به میدان آوردن دانش آموز، او را از مستمع صرف بودن خارج کنیم و تلاش نماییم مقداری از فعالیت آموزشی را به او منتقل کنیم. به عبارت دیگر، بکوشیم امر آموزش این زبان از روش «معلم محوری» به «دانش آموز محوری» تبدیل شود.

انجام مسابقات علمی در کلاس، پیوند دادن قواعد با موضوعات روز و واقعیات زندگی و متناسب با ذهنیت دانش آموز سخن گفتن و پرهیز از گفتن قواعدی خارج از کتاب، از نکاتی است که به نشاط و سرزندگی کلاس می افزاید و نتایج به بار ننسسته را دو چندان می کند.

۴- همانطور که قبلاً نیز اشاره شد، تلاش کنیم که پاره ای از جملات ساده و مورد نیاز دانش آموز را به زبان عربی بیان کنیم تا او عملاً دریابد که زبان قرآن زبانی است زنده و پویا و قابل استفاده برای بیان همه گونه مطالب روز به نحوی که به سادگی

می‌توان آن را آموخت. تأثیر این امر در امر آموزش غیر قابل انکار است. از این رو بسیار بجا خواهد بود که گاه گاه «مَلَمَع» سخن بگوییم و در اثنای تدریس، عباراتی را نیز به عربی، یا ترکیبی از عربی و فارسی بر زبان برانیم و در این مورد زیاد نگران صحت و فصاحت و بلاغت عبارات نباشیم، تا از این راه اهداف آموزشی مورد نظرمان بهتر تحقق پذیرد!

۵- یادگیری زبان قرآن بدون رعایت درست خوانی و تلفظ صحیح، امری دور از واقع است! از این رو تلاش کنیم که عبارت‌ها و متون عربی نه تنها صحیح و با رعایت دقیق حرکت‌ها و اعراب‌ها خوانده شود، بلکه تا آن‌جا که ممکن است از دانش‌آموزان بخواهیم که تلفظ صحیح حروف و کلمات را نیز رعایت کنند، همانگونه که در نمازهای یومیّه انجام می‌دهند!

۶- امر ارزشیابی از اموری است که با آموزش و تعلیم ارتباطی مستقیم دارد. در صورتی که هنگام ارزشیابی به فهم و درک دانش‌آموزان تکیه کنیم و آن‌ها را به حفظ طوطی‌وار وادار نکنیم، در هنگام تدریس و تعلیم نیز دانش‌آموز در می‌یابد که چگونه باید بخواند و یاد بگیرد! بدین جهت هنگام ارزشیابی سعی کنیم عین جمله‌ها و عبارت‌های کتاب داده نشود و حتی الامکان تغییراتی در آن‌ها ملحوظ گردد تا دانش‌آموز فقط متکی به حافظه‌ی خویش نباشد.

۷- صفحات «الْأُصُورُ الْجَمَالِيَّةُ فِي...» و «فِي رِحَابِ...» و «فِي ظِلَالِ...» جزء صفحات اختیاری محسوب می‌شود. بنابراین تدریس آن بستگی به وقت کلاس و نظر دبیر محترم دارد!

در پایان، به امید موفقیت برای همه‌ی دست‌اندرکاران آموزش زبان قرآن از خداوند مَنان خواهیم که ما را در مسیر تعالی بخشیدن و متحول گردانیدن آموزش این زبان موفق گرداند. بَمَنَّة و توفيقه!

گروه عربی

دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی

سایت گروه عربی:

www.arabic-dept.talif.sch.ir

